

Lori Grejam

VELIKA
KNEGINJA
IŠČEZLOG
CARSTVA

Prevela
Dubravka Srećković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala

Laurie Graham

THE GRAND DUCHESS OF NOWHERE

Copyright © 2014 Laurie Graham

All rights reserved.

Translation copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

VELIKA KNEGINJA
IŠČEZLOG CARSTVA

1

Ne mogu reći da pamtim kada sam prvi put videla Kirila Vladimiroviča. Nekako je oduvek bio tu negde, prosto jedan od naših bezbrojnih rođaka. Ali zato znam kada sam ga prvi put zapazila. Bilo je to na ujna Alininoj sahrani. Ona je umrla 1891, pa smo oboje imali po petnaest godina, a on je bio u novoj uniformi mornaričkog kadeta i stajao pravih leđa, gledajući preda se.

Dug je put bio od Koburga do Rusije da bi se išlo na sahranu jedne ujne koju takoreći nismo ni poznavali, ali majka je imala svoje razloge. Moja sestra Misi imala je šesnaest godina, pa joj je bilo vreme da stupi u paradnu arenu i privuče pogled kakvog dobrog muža, a kako majka reče, svako ko nešto znači biće u Peterburgu radi ujna Alininog pogreba. Sad treba da ga zovemo Petrograd, ne Peterburg. Suviše nemački zvuči, znate, sad kad smo zaratili. Petrograd. Mislim da se nikada neću na to navići.

Ujna Alina je umrla na porođaju. Nakon porođaja, ako ćemo potpuno tačno. Srećno je rodila svoje drugo dete, muško, a onda samo zaspala i više se nije probudila. Naš ujak

veliki knez Pavle izbezumio se od bola, ostavši tako sam da odgaja dvoje mališana.

Ja sam tada bila krajnje neupućena u novorođenčad, muževe i životne činjenice, ali moja sestra Misi bila je ubeđena da zna kako sve to ide.

Rekla je: „Daki, to je jezivo. Beba izlazi na ZDNJC, i ako se zadesi mnogo krupna beba, samo se raspukneš.“

I tako sam na ujna Alininu sahranu krenula pod utiskom da je možda prsla, kao gumeni balon, ali kad sam je videla u sanduku, izgledala je savršeno divno i smireno, i nimalo izduvano. Naš ujak veliki knez Pavle plakao je i plakao, i kao da je hteo da skoči u grob i pridruži joj se, ali onda ga je naša majka uhvatila za nadlakticu i održala mu Pridiku. Smatrala je da joj je to dužnost. Majka je ujaku Pavlu bila starija sestra.

Posle te tragedije sa ujna Alinom Misi se zaklela da nikad neće imati dece. Moram da je podsetim na to prvom prilikom kad je budem videla. Ako je ikada budem videla. Koliko me služi pamćenje, u to doba mene je više zanimalo kako beba *ulazi* nego kako izlazi.

Misi je rekla: „O, i to je odvratno. Muškarac radi Ono. Popiški se u tebe i to se pretvori u bebu. Ali prvo moraš da se venčaš.“

Sve mi je to zvučalo neverovatno, ali Misi je uporno tvrdila da je te podatke dobila od ništa manjeg autoriteta nego od naših služavki dok smo živele u Engleskoj, u Devonportu. Tata je tad bio u Mornarici, to su bile one godine pre nego što je morao da postane veliki knez i da vlada Koburgom. Ali kakve smo neznalice bile Misi i ja! Majka je smatrala da je bolje tako, da u brak stupimo neopterećene mučnim obaveštenjima. Što da, uostalom, patimo od nesаницe zbog nečega što je neizbežno?

Putovanje povodom ujna Alinine sahrane nije nam bilo prvi odlazak u Rusiju. Majka nas je vodila što je mogla češće, obično samo Misi i mene. Naše sestrice su ostajale kod kuće s dadiljama. Majka je želela da se od detinjstva upoznajemo sa svojim rođacima u Rusiji, iako je delovalo da sama ne voli baš mnoge među njima. Nikada nije uzimala od neprijatnih dužnosti. Čini mi se, međutim, da nas je tako često vodila u Rusiju ponajviše da bi išla uz nos našoj babi kraljici, koja je imala najgore moguće mišljenje o Romanovima i svemu što je rusko.

Pojedine dame vole da presuju cveće ili da se bakću reljefnim vezom. Majci je najdraža razonoda bila da razaruje našu babu kraljicu. Kad god smo po obavezi morale u Vindzor ili u Ozborn haus, nosila je sa sobom dopunske zalihe crnih cigareta, da bi uvek bila viđena kako puši, i nakrcala bi se nakitom, preobilnim i preupadljivim za običan domaći engleski prijem, ali obožavala je da podseća babu na svoj položaj i raskošniji nakit. Majka je, znate, ćerka ruskog cara. Baba kraljica je bila samo ćerka vojvode od Kenta. Što više o tome razmišljam, sve sam uverenija da je baba proglasila sebe caricom Indije jedino da bi pokušala da nadmaši moju majku. Nikad se nisu doslovno svađale. Dobro, gotovo nikad. Više je to bila nema bitka dve volje i dve titule, i reći ću da je majka u svako doba znala da pobeđi u mrštenju našu babu kraljicu.

Ludo sam volela te naše odlaske u Rusiju, čak i kad su povod bile tužne prilike. Kao da smo išle češće na sahrane nego na svadbe, ali čak i ruska sahrana je lepša od svega u sivoj staroj Engleskoj i u nemaštovitom starom Koburgu. U Rusiji je zlato bilo zlatnije, crvena boja crvenija. Naš ujak car Saša vazda je brundao kao dobroćudan medved, a ujna carica Mini bila je otresitija, ljupkija i lepše odevena od svih naših engleskih tetaka i strina.

I tako sam, kao što rekoh, na ujna Alininoj sahrani počela da opažam Kirila, a i on je izvesno zapazio mene. Videlo se po tome koliko je glumatao da me ne zarezuje. Majka je, međutim, nanjušila ko me zanima, i ubrzo mi zgazila snove.

„Kirila Vladimiroviča slobodno zaboravi“, rekla je. „Kod Romanovih se bliski srodnici ne uzimaju.“

Bila je to podmukla ćuška upućena našoj babi kraljici, koja je smatrala nečim najrazboritijim na svetu da se bliski rođaci međusobno žene i udaju. Verovala je da se time nekako obogaćuje krv i uporno se držala tog stava i nakon svih dokaza koji kao da su upućivali upravo na suprotan zaključak. Nismo baš bili najzdravija porodica na svetu. Pre svega, imamo u porodici hemofiliju. Ja ne znam nijednu drugu u kojoj ima hemofilije.

Zbog toga Kiril Vladimirovič, za kog se ispostavljalo da je izrastao visok, plećat i prilično lep, nije bio podložan čak ni razmatranju kao potencijalni kandidat, a u svakom slučaju, pitanje moga muža nije ni bilo prva briga u majčinoj glavi. Prvo je valjalo naći priliku za Misi, a baba kraljica je u tome podržavala jednog drugog bliskog rođaka, Džordžija od Velsa. Naša baba kraljica je provela mnoge srećne sate proučavajući porodično stablo i uparujući svoju unučad.

Džordži od Velsa je bio drugi sin po redu, pa je zato, isto kao i u tatinom slučaju, bila mala verovatnoća da će zatrebati kao prestolonaslednik. Dozvolili su mu da stupi u Mornaricu.

„A ima li prikladnijeg spoja“, rekla je baba, „nego da se jedan kraljevski mornar oženi ćerkom kraljevskog mornara?“

Zapravo smo i te kako dobro poznavali Džordžija od Velsa. Služio je pod tatinom komandom kad smo bili stacionirani na Malti. Misi nije imala nekih posebnih prigovora na njegov račun, ali majka ni slučajno nije podržavala tu

kombinaciju. Znala je šta znači biti žena mornaričkog oficira kog raspoređuju tamo-amo, tuda-svuda. Govorila je kako bi to bilo strahovito traćenje Misine veličanstvene lepote. Mislim da je Džordžiju umnogome uzimala za zlo to što je skupljao marke, mada sam ubeđena da postoje muževi i sa mnogo gorim porocima.

Majka je bila svim srcem za to da Misi dobije nekog nemačkog prestolonaslednika, pa se, pošto je vrlo temeljito istražila Almanah, odlučila za Nanda Hoencolerna. Delovao je prilično prijatno, mada jeste bio veoma sramežljiv. Koliko zna da prevari prvi utisak! Svi su pričali da je Nando veoma zagrejan za Misi, ali to niko nikad ne bi pogodio. Oči su mu neprestano bile uprte u pod. Misi je od osobina koje mu ne idu naruku pronašla samo nesrećno niski rast i klempave uši, ali zasenila ju je činjenica da je on naslednik svoga strica Karola. Rumuniji se prestolonaslednički niz bio malčice otanjio, pa su morali pozvati hoencolernsko pojačanje. Ako bi se Misi udala za Nanda, to bi značilo da će jednoga dana biti kraljica Rumunije. Naravno, posle je ispalo da je Edi od Velsa krajnje neočekivano preminuo, a to je tresnulo Džordžija na prvo mesto u naslednom poretku. Dakle, ako bi se Misi udala za njega, na kraju bi postala kraljica Engleske. Eto kako se nikad ne zna.

Bilo kako bilo, Nando je zaprosio Misi i zadobio njenu ruku. Naša baba kraljica je na to rekla da bi Misi, ukoliko već mora pristati na tako nepodesnu priliku, makar morala da se *propisno* venča u Vindzoru. Majka je odgovorila da može, ali samo preko nje mrtve. Misi će se venčati u Koburgu. A potom je, pošto se već započelo s pripremama, Nandova porodica izjavila da se ni slučajno ne može očekivati da jedan Hoencolern klanca sve do Koburga da bi se oženio. Mlada mora doći k njima. I tako smo se borili sa snežnim

smetovima do Zigmaringena, Misi i Nando su se venčali u hoencolernskoj kapeli, tako ledenoj da im se beleo dah dok su izgovarali bračne zavete, a onda su odmah krenuli u Rumuniju.

Misi i ja se nikada dotad nismo razdvajale. Čak i kad smo bolovale od šarlaha i boginja, uvek smo to zajedno gurale. Rastanak s njome bio je jeziv. Svi smo otišli na stanicu da im mašemo. Misi je bila bleđa, ali je izgledala zaista prelepo s novom lisicom oko vrata, Nandove pozamašne uši imale su jarkocrvenu boju, a majka je plakala, što je vrlo išlo na živce. Čitava ta rabota potekla je, uostalom, od njene ruke.

A poslednje reči koje mi je Misi šapnula glasile su: „Sledeća si ti.“

2

Bili smo neprebrojno pleme. Jednog zimskog popodneva pokušala sam da izbrojim svu živu i mrtvu braću i sestre od tetaka, ujaka i stričeva. Stigla sam do četrdeset sedam, a onda je neko doneo čaj, pa sam odustala.

Majka je bila jedino žensko dete u ogromnoj porodici romanovskih sinova. Tata je bio princ Alfred, broj tri u devetočlanom porodu naše babe kraljice. On je bio vojvoda od Edinburga, admiral flote i vrhovni komandant Plimuta sve dok mu jedan stric nije umro od izvesne sramotne bolesti, pa smo bili prinuđeni da pređemo u Koburg kako bi tata mogao postati njegov novi veliki vojvoda. Tom poslu se i nije baš nadao, a verujem da bi mu bilo mnogo draže da je ostao u Mornarici.

Majka i tata imali su petoro dece. Afi je bio jedini dečak. O njemu ću uskoro pričati. Posle Afija se rodila Misi, pa ja, pa Sandra, pa Bebi Bi. Pojedini očevi uživaju kad im je kuća puna ženske čeljadi, ali tata nije uživao. Neprestano se nešto srdio. Majka je to rešavala tako što se pravila da ne primećuje – čak i kad je gađao mačku njenim *Vašington skverom* – ili

tako što bi izašla iz sobe veselije no što bi bilo prirodno u takvim uslovima, a on se na to još više srdio. Sada i sama imam izvesno iskustvo s muževima. Nikada ne bih mogla da budem kao moja majka. Svaki muž koji bi mi gađao mačku knjigom mogao bi zauzvrat očekivati tabakeru u glavu.

Dakle, pošto su udomili Misi, na red je došlo da meni traže muža, a baba kraljica i moja majka, verovatno prvi put u životu saglasne, već su bile unapred odlučile ko bi to trebalo da bude. Erni od Hesena. Poprilično sam se iznenadila. Pre svega, on mi je bio podjednako blizak rod kao Kiril Vladimirovič.

Majka je rekla: „Nemoj sad tu da se nadmudruješ sa mnom, Daki.“

Pretpostavljam da se možda pitate kakav mi je to nadimak. Krštena sam kao Viktorija Melita, ali svi me zovu Daki.* Oduvek su me tako zvali. Niko ne pamti zašto. Tata se kleo da je prva počela majka, a majka odriče svaku svoju odgovornost za to. Briga me. Savršeno sam srećna što sam Daki.

Dakle, kao mogući muž je predložen Erni od Hesena, uprkos tome što je blizak rod.

Majka je rekla: „Treba tu i druge stvari uzeti u obzir.“

Bila je bacila oko na njegovo vojvodstvo.

Pomisao na Ernija kao muža nije bila neprijatna. Ni najmanje. Bio je prvoklasan šaljivdžija i nezamislivo naočit momak, lepši čak i od Kirila Vladimiroviča. Ali o Erniju nikada nisam razmišljala kao o prilici za udaju. Ako sam uopšte razmišljala o njemu, onda sam ga doživljavala kao ludog brata od strica koji nikako da odraste.

Rekla sam: „Je li Erni tražio mene?“

* Engleske nadimke Misi („mala gospođica“), Daki („patkica“) i Bebi Bi („pčelica“) ove sestre će nositi i kasnije u životu, kao obeležje svog engleskog porekla. (Prim. prev.)

Majka je na to upitala: „Tražio tebe? Šta si ti, slanik? Još nema ni dozvolu da zaprosi tvoju ruku.“

„Hoće li dobiti dozvolu?“

„Na meni je da to odlučim, a na tvom ocu da te dâ. Previše zapitkuješ. To se ne priliči, i pametnije bi ti bilo da se odučiš od te navike pre udaje. Nijedan muž ne voli da ga saslušavaju.“

Radilo se kao na svodenju nekakvog bilansa. Erni je upravo bio nasledio titulu velikog vojvode od Hesena. Imao je pristojan dvorac u Darmštatu i nekoliko kuća na selu, sve s dobrim parkovima. Sa druge strane, za Hesenske se smatralo da nemaju nikakvog nakita sem možda nešto malo osrednjih dijamanta, već raskršmljenih među Ernijevim sestrama. Oni nisu ni ulazili u majčinu računicu.

Rekla je: „Za koga god da se budeš udala, uvek možeš računati na svoju majku kad su dijamanti posredi.“

Pozvani smo u Ozborn haus odmah po Uskrsu. Erni je već bio doputovao.

„Zdravo, draga Daki“, rekao je. „Ovde sam po naređenju Generalštaba.* Moram da postupam razborito, da se ponašam kako priliči mojim godinama i da sa tobom razgovaram trezveno.“

Imao je zanosne plave oči.

Kazao je: „Ni pod kakvim uslovima ne smem da glumim budalu, da zbijam neslane šale i da te na bilo koji način razveseljujem.“

Na to me je poprskao vodom iz lažne bele rade u reveru.

Pošli smo u šetnju, prvu od mnogih, mnogih šetnji te nedelje, premda je svakoga dana padala kiša. To je podsticala naša baba kraljica. Smatrala je da nas svaka šetnja mora

* Igra reči; Erni skraćuje babinu titulu na GQ (*Grandma Queen*, baba kraljica), ali istovremeno je to i skraćeni naziv za Generalštab, što odlično opisuje babin karakter. (Prim. prev.)

još malo približiti objavi veridbe. Takođe je volela da svakog popodneva presedimo s njom po sat vremena – „moja najlepša unučad“, tako nas je zvala. Ta popodneva su bila užasno nategnuta, jer Erni je preduzimao sve što može kako bi me zasmejao.

Problem je bio u Bepu, babinom belom pomerancu. Bepo je bio na zlu glasu zbog svojih problema s varenjem, ali Erni je zasejao semence podozrenja da možda ne treba baš uvek kriviti Bepa za te tihe, kratke eksplozije i bujni zadah koji usledi za njima.

„Zapažanje“, rekao je. „Bepo meni deluje kao prilično uljudna džukela. Kao kuće koje bi imalo za toliko pristojnosti da izađe iz sobe. Nažalost, sve mislim da to možda Generalštab malčice zloupotrebljava svoju kraljevsku povlasticu.“

Svaki put posle toga, kad god se osetio taj miris, on bi pogledao u mene, pa u babu, pa u Bepa, a onda izdigao jednu obrvu, te sam morala iz sve snage da se grizem za obraz iznutra.

O braku jesmo pričali, onako izokolno.

Kazao je: „Meni je jasno da to moram da obavim u najskorije vreme. Da produžim hesenovsku lozu i tako to. Samo mi se čini da nisam baš sasvim spreman.“

Imao je dvadeset četiri godine.

Kazao je: „Nemoj to doživljavati lično, Daki. Ti si sjajna cura. Ali nemaš još ni punih sedamnaest godina, pa računam da možemo malo da razvučemo, slažeš se?“

Meni je to i odgovaralo. Stvarno su mi se po glavi vrtele neke druge brige. Misi je bila dozvolila Nandu da uradi Ono, i već je očekivala dete. Strahovala sam da će umreti, kao ujna Alina. Majka me je ubeđivala da će zapucati u Rumuniju i povesti sa sobom i nekoliko valjanih nemačkih doktora kako bi bili uz Misi i sprečili bilo kakvu sličnu tragediju.

Misina trudnoća je istovremeno odvrtila majci misli i od Ernija, na neko vreme.

Samo je rekla: „Ne deluje mi baš da izgara od strasti. Nadam se da mu nisi rekla nešto što bi ga obeshrabilo.“

Odgovorila sam joj da smo dobri drugovi. I to je tačno, bili smo.

„Drugovi?“, kazala je ona. „Drugovi! Kakav si ti čudak! E pa, ako Erni ne uloži malo više truda, potražiću nekog drugog čim se budem vratila iz Rumunije.“

Druga prilika da se izjasni Erniju je data u septembru, u Balmoralu. Tata se spremao tamo, da lovi guske, i trebalo je da i ja pođem s njim.

„Dakle, Daki“, kazala je majka pre mog polaska u Škotsku, „bude li ti ponuđen jahaći konj, nema potrebe da jurcaš galopom kao luda. Za razgovor je mnogo pogodnija mirna raga. I molim te, neću ni da bude onog sedenja s nosom u knjizi. Kao udata žena imaćeš napretek vremena za čitanje kad budeš u babinjama. Sada je tvoj posao da malčice obodriš Ernija. Ali samo malčice.“

Erni je zapravo došao u Balater na stanicu da nas sačeka, a to su svi pogrešno protumačili kao znak ljubavnog žara koji se rasplamsava.

„Dobro došli u Raj za Komarce“, kazao je.

„Trebalo bi da pušiš nejvi kat“, rekao je tata. „Nejvi kat rasteruje te napasti. Mani se tih peškirskih stranih cigareta. Kako je u lovu? Pristojno ste napunili torbake?“

Erni na to nije umeo da odgovori. Nije ni išao s lovcima. Jedva je čekao da mi ispriča kakvu je novu igru smislio. Zvala se „karirana noćna mora“, a cilj je u njoj bio da se smisli što grozniji smeštaj u Balmoralu.

„Prva ja“, rekla sam. „Ljubak ušuškan kutak s pogledom na sever. Zidovi su presvučeni stjuartovskim tartanom u

boji žutice, a nameštaj lovačkim dezenom Makpovraćotine, s kićankama u boji žuči. Čini mi se da bi lepo išao uz gospodina Gledstona.* Sad ti.“

Bila je to igra bez pobjednika. Tata je uopšte nije shvatio.

„Nisi išao s lovcima!“, uporno je ponavljao. „Vrlo, vrlo čudno.“

Bio je to povelik porodični skup, mada nisu svi spavali u Balmoralu. Čika Berti od Velsa bio je malo dalje uz drum, u Mar Lodžu. Džordži od Velsa i njegova mlada žena, draga Mej od Teka, bili su u Abergeldiju. Društva je imalo koliko ti duša hoće. Ali Mej od Teka me je obavestila da su svi opomenuti da mi ne oduzimaju previše vremena, kako bi se Erniju pružila svaka prilika za udvaranje. To je postalo vrlo neprijatno, i bilo je sve gore sa svakim danom. Ne kažem da me je Erni izbegavao, to nikako. Samo me nije prozio.

Počela sam već da pomišljam da nešto nije u redu sa mnom. Proučavala sam svoj lik u ručnom ogledalcu i pronalazila brojne nesavršenosti. Lice mi je prilično izduženo. Ten mi ima blago žućkastu primesu. A onda je stigla tetka Luiza i odmah odmerila situaciju.

Rekla je: „Nije problem u tebi, mila. Ti si čarobna, ali Erni mora da odraste.“

Tetka Luiza je bila tatina sestra. Od nas se očekivalo da se držimo na odstojanju od nje, i sigurna sam da mi ne bi bilo dozvoljeno da prisustvujem okupljanju u Balmoralu da je majka znala da će i ona biti tu. Optužba protiv tetka Luize glasila je da je isuviše obdarena umetničkim temperamen-
tom, koji udaja ni najmanje nije ukrotila. Dešava se to i u najboljim porodicama.

„Nema ona osećaja za pristojnost“, rekla je majka.

* Vilijam Juart Gledston, britanski političar viktorijanskog doba, četiri puta biran za premijera. Poreklom je bio Škot. (Prim. prev.)

Uskraćeno nam je svako dalje objašnjenje, ali Misi je nagađala da se tetka Luiza nedolično ponaša u muškom društvu. Uostalom, da je posredi problem duševnog zdravlja, sklonili bi je već nekud. A biti umetnička duša – to nije zlo samo po sebi. Sve nas su bodrili da naslikamo poneki akvarel. Prinudno smo zaključile da naša tetka prima muške posetioce kad joj muž nije kod kuće. Misi se veoma uzbudila pri pomisli da se neka naša tetka tako nečuvveno vlada. Mene je pak prosto oduševljavalo kako tetka Luiza zažmiri kad joj se učini da neko lupeta. Pa makar to bila i baba kraljica.

Tetka Luiza je sedela sama za doručkom jednoga jutra kad sam ušla.

„Lepo“, rekla je. „Baš devojka s kojom sam i htela da popričam. Reci mi kakva je situacija sa Ernijem.“

Objasnila sam joj kako stoje stvari. Baba kraljica to želi. Želi i majka. Erni nije protivan. Ali jednostavno kao da nema ni trunke napretka.

„A šta ti želiš?“, upitala je ona.

U stvari sam želela da se vratim kući. Želela sam da drugi prestanu da raspravljaju o meni.

„Popuno ispravno“, rekla je ona. „Još si vrlo mlada. Čemu žurba? Gde si ti u naslednom redu? Apsolutno nigde. Dodaj mi taj maslac.“

Na to sam rekla: „Erni je vrlo fin.“

„Da?“, kazala je ona. Nisam bila sigurna da je saglasna sa mnom.

„Glavno je, Daki“, rekla je, „da se udaš za nekoga s kime možeš da nađeš zajednički jezik. Tako sam se ja udala. I gle, nije mi se srušilo nebo na glavu. Gavranovi nisu odleteli iz Londonske kule.“*

* Po legendi, ako Londonska kula ostane bez gavranova, propašće engleska kruna, a sa njom i Britanija. (Prim. prev.)

Tetka Luiza je bila udata za Lorna. On je tad još bio običan markiz. Kasnije je postao vojvoda od Argajla. Sad je pokojni.

Igrala se maslacem, vajajući od njega malu ljudsku glavu. Rekla je: „Šta želiš od života?“

Tim pitanjem se nikada dotad nisam bavila. Valjda svi radimo ono što nam se naredi. U slučaju mog brata Afija to je bila vojska. Prikladna udaja u slučaju mene same i mojih sestara.

Nastavila je: „Ti si bistra devojka, zdrava i sposobna. O čemu sanjaš? Šta se nadaš da ćeš ostvariti?“

Snovi, nade, ostvarenja. Već se videlo zašto majka izbegava tetka Luizu. Ali bekstva mi nije bilo. Bili smo tu samo ja, moja tetka i dva nedokučiva poslužitelja na dva kraja servana. Osetila sam obavezu da joj nekako odgovorim, i to brzo. Rekla sam kako se nadam da ću do kraja godine uspeti da naučim svog trogodišnjeg konja da preskače prepone.

Zažmirila je, ali verujem da je samo ocenjivala svoju skulpturu.

„Pa dobro, i to je nešto“, kazala je. „Ali zar ne čezneš da pišeš knjige ili da pređeš Saharu?“

Nisam dotad ni smatrala da bi mi takvi izbori mogli stajati na raspolaganju, što je tetka Luiza i shvatila po mojim razjapljenim ustima.

„Samo sam nasumično uzela primere“, rekla je. „Ja sam u tvojim godinama već bila odlučila da postanem umetnica.“

Moja dimljena haringa ležala je na tanjiru i hladila se. Imala sam utisak da sam razočarala tetku.

„Neki odmah znaju čime žele da se bave“, kazala je ona. „Drugima treba više vremena. A neki, dabome, nikada ništa i ne žele da rade. Glavno je da se ne vežeš za muža dok to ne budeš znala. Zamisli da otkriješ u sebi strasnu želju da istražuješ amazonske prašume, ali to ne možeš jer si prethodno već pristala da postaneš kraljica Rumunije.“

To je u najmanju ruku potvrdilo da je tetka Luiza nepraktična, a isto tako, nije nemoguće, i malčice čaknuta. Misi u prašumi!

„A ko zna“, kazala je ona. „Možda ćeš se na kraju i ovako i onako udati za Ernija. Kao što sama reče, prijatan je kao društvo.“

Uzvratila sam: „Uopšte mi ne smeta da čekam. Problem je u tome što me nije čak ni zaprosio.“

„Pobogu, Daki“, rekla je ona. „Ako je on taj kog želiš, zašto ti ne zaprosiš njega? Dakle? Šta misliš o tome?“

Pred njom je bila baba kraljica, kao preslikana, načinjena od najfinijeg disajdskog maslaca.

Nisam zaprosila Ernija. Majka mi to nikada ne bi oprostila. I šta kad bih ga zaprosila, a on me odbio? Bilo bi to preveliko poniženje. Rešila sam da pokušam da uživam u to malo preostalog vremena u Balmoralu, a jesmo izveli nekoliko lakrdija. Erni je napisao kratak skeč na škotske teme pod naslovom *Ne hodi po močvarah*, pa smo ga izveli za naše zakupce pred večeru prilikom Bala zakupaca. Erni je glumio bespomoćnog putnika, Henri Pruski i njegova žena igrali su krčmara i krčmaricu, a ja sam bila Daleki Avetinjski Glasovi. Mej od Teka je bila zadužena za napravu koja oponaša kišu, ali našoj babi kraljici svidelo se da njome sama rukuje, pa je jedna Mej morala da se zadovolji topotom kopita od ljusaka kokosovih oraha. Svi su rekli da je predstava prvorazredna.

A onda mi se jednoga dana učinilo da je Erni stvarno gotov da me zaprosi. Pozvao me je da prošetam s njime do spomenika njegove majke. Bio je to granitni krst, potpuno zarastao u bršljan. ***Princeza Alis, velika vojvotkinja od Hesena. Neka joj živi ime sada kad nje nema više.***

Erni je imao svega deset godina kad je umrla, premda mu smrt ni tada nije bila nepoznata. Već mu je bio preminuo

stariji brat. Od hemofilije. Eto kako je Erniju zapalo da postane veliki vojvoda od Hesena.

Upitala sam ga kakva mu je bila majka.

„Vrlo lepa“, rekao je on. „Plemenita i lepa, i veĉito zauzeta dobrim delima. U stvari, jedva je i pamtim. Ali siguran sam da je bila takva. Svi to kaŹu.“

Sedeli smo neko vreme i sluŹali Źubor reke, a onda smo oboje osetili da smo se smrзли, pa smo poŹli dalje i zgodan trenutak je minuo.

Rekao je: „Danas si vrlo ĉutljiva, gospoĉice Patkiĉice. Nadam se da nisi neŹto setna zbog mene. Seta nije dozvoljena u Balmoralu, zar to nisi znala? Nikako se ne priliĉi. To ti je kao kad bi neko krenuo u lov u fraku.“

Jednom nedeljno smo Erni i ja odlazili u Balater da kupimo buter-karamele i Gejetijev medicinski papir za izvesnu sobicu – u Balmoralu smo dobijali samo kvadratno iseĉen *Aberdinski Źurnal*, a on je bio uŹasno hrapav – ali sa Ernijem se nikad nije moglo iĉi u obiĉnu kupovinu. Veĉito je tragao ĉime ĉe dodati Źivotu joŹ malo smejurije. Jednom je poŹao sa slamenim Źenskim ŹeŹiriĉem, koji je izgledao vrlo zbunjujuĉe s obzirom na Ernijeve diĉne brkove, a sledeĉi put me je ĉikanjem izazvao da poteram kola u njegovim Źirokim mornarskim pantalonama i sa monoklom. Najnevaljalija smicalica mu je, meĉutim, bila pesma koju je sastavio, poskoĉica koju je uklopio u melodiju *Ode radosti*.

U kamile, u Źirafe
i u lame dug je vrat,
al' prirode tuŹnom greŹkom
naŹoj babi nije dat.

Na kraju nije ni morao da otpeva reči. Kad je u vidnom polju naše babe kraljice, naprosto bi zazviždukao tu melodiju. Borila sam se sa samrtnim mukama da se ne nasmejem, a tad bi me baba povela u stranu i upitala me da li mi je baš sasvim dobro.

„Ženske muke, mila?“, promrmljala bi. „Videćeš da će ti biti mnogo lakše čim budeš rodila prvo dete.“

Reći ću da se prema meni uvek odnosila s dobrotom, čak i kad nisam uspela da se verim. Prokljuvila je da tu razvlači Erni. Majka je bila manje raspoložena za oprostaj. Spremala se da krene u Rumuniju upravo kad smo se tata i ja vratili u Koburg, da bude uz Misi za vreme porođaja i babinja. Takoreći smo se mimoišli na pragu.

Rekla je: „Kakvo rasipanje vremena i truda! Jesi li sigurna da ga ne obeshrabruješ? Nadam se da ne razmišljaš više o Kirilu Vladimiroviču, mlada damo, jer on nipošto ne dolazi u obzir.“

Zaklela sam joj se da nikada ni pomislila nisam na Kirila, što i nije bilo baš strogo istinito. Takođe nisam pomenula ni razgovor sa tetka Luizom.

„E pa“, kazala je ona, „Erni Hesen je prokockao svoju poslednju šansu. Čim Misi bude dovoljno dobro da može i bez mene, dolazim kući da iznova razmotrim Burbone.“

Tata nikada nije pričao o muževima. Obično je to polje prepuštao majci, ali istoga časa kada je ona otišla, poslao je slugu po mene.

Kazao je: „Nemoj sad da mi ševrdaš, Daki. Na sunce, da ili ne. Ako te Erni Hesen bude tražio, da li ćeš ga prihvatiti?“

Rekla sam da hoću.

Tata je nastavio: „Onda ću pisati tvojoj staramajci i zapečatiti to pitanje, jednom zasnagda. Ako to ne uradim, majka će te splesti s nekim od onih španskih komedijaša i nikada te

više neću videti. Već smo dovoljno zabrljali sa Misi. Prokleta Rumunija.“

Prvi put je tada moj otac uopšte i nagovestio da bi ga pogodilo to što me ne bi viđao ako bi me brak odveo nekud daleko. Zaplakala sam.

„Eh, eh“, rekao je on. „Nema potrebe za tim glupostima. Hesen mi izgleda malčice praznoglavo, ali štošta mu ide u korist. Odgajile su ga engleske dadilje, pa bi zato trebalo da je prilično pouzdan. Ima lepo domaćinstvo u Darmštatu. Udobnu kuću, jednostavnu. Nije nakrcana tupavim draperijama. A čuo sam i da se pokazao kao sjajan strelac u Volfsgartenu, mada je, sudeći po ovome što se videlo u Balmoralu, moguće da su hvale malo preterane. Ali kako god bilo, ne sme više da traje ovo odugovlačenje. Razdražuje tvoju majku, a što ne godi njoj, ne godi ni meni. Izgleda da neko mora da utera malčice odlučnosti u tog peškirića, a prava osoba za to jeste Njeno veličanstvo.“

I tako se to i dogodilo. Tata je pisao mojoj babi kraljici, ona pak Erniju, i Erni je došao u Koburg povodom mog sedamnaestog rođendana. Doneo mi je kerngormsku kopču za kilt kako bi me podsetio na onu našu silnu zabavu u Balmoralu.

Rekao je: „Trudiću se da ne budeš zbog mene nesrećna, Daki.“

3

Majka se debelo naljutila kad je otkrila da je sve uređeno u njenom odsustvu.

Rekla sam: „Ali ja sam mislila da želiš da se udam za Ernija?“

„I želim“, kazala je ona, „ali ne ako na to mora silom da ga natera ona starica što u sve tura nos. Nije ni tvoj otac imao šta da se tu meša. Držala sam sve konce. I još kerngormska kopča! Kakav mu je to verenički zalog? Krajnje neprivlačan dragulj, naročito za devojkicu s takvim tenom. Trebalo je makar da ti pokloni ametist.“

Takav početak i nije baš predskazivao sreću. Majka je gundala, Erni je bio sumoran, a baba kraljica se najstrašnije osilila. Venčanje mora biti u aprilu, rekla je. Ne onako neuviđavno usred zime, kao Misina svadba, i ne u leto, kad bi je vrućina u Koburgu sigurno ubila. Ona će doći šesnaestog aprila, pa tako venčanje treba da bude tri dana potom, kako bi imala vremena da se oporavi od puta. Eto kako je utanačen datum našeg venčanja.

Majka mi je darovala dijamante i bisere, ali onda su mi car ujka Saša i ujna Mini poslali smaragdni privesak, pa je

majka, nikada ne dozvoljavajući da je neko nadmaši, pridodala mome svadbenom nakitu i dijademu sa smaragdima. Erni je zatim rekao da bi veoma voleo da za venčanje stavim veo njegove drage preminule majke, a ja sam, razume se, pristala i tako upala u svoj prvi sukob s njegovom sestrom Aliks. Sani.

Rekla je: „Mogla si i da me pitaš pre nego što si dozvolila sebi tu drskost.“

Odgovorila sam: „Ali nije to nikakva drskost. To je bila Ernijeva želja, ništa više. Stvarno mi je poslednja briga na svetu koji ću veo staviti. To je obično parče čipke, a ionako ga zajmim samo na sat vremena.“

Ona će na to: „Nije to obično parče čipke. To je najfiniji hanitonski rad i pripadao je našoj dragoj majci. Od srca se nadam da ćeš ga propisno paziti.“

Šta li je zamišljala? Da ću da ga iscepam da bih kroz njega cedila pihitije?

„Nosiš ga čak u Koburg“, rekla je. „Time se izlaže vrlo velikom riziku.“

U porodici su je zvali Sani.* Nikad nisam shvatila zašto. Više bi joj odgovaralo da su je zvali Mrazovita. Ili Oblačna.

Erni je imao tri mile sestrice, Viki, Irenu i Elu, sve već odavno udate, sve tri savršeno drage i tople prema meni. A uz njih i Sani, mezimče porodice, još neudomljenu i besnu kao ris što ću je potisnuti u ulozi prve dame Darmštata. Ljudi misle da se za Nikija udala iz neke silne ljubavi, ali ja i dalje tvrdim da je uradila to što je uradila i onda kada je to uradila samo da bi meni preotela trenutnu slavu.

* Na engleskom: „Sunčana“. (Prim. prev.)

Misi je, s Nandom, prva stigla pred venčanje, poranivši kako sam je i molila, zato što mi je bilo nužno da je pitam hiljadu stvari. Vredelo je udati se, jer to je značilo da ću neko vreme imati Misi uz sebe. Ustanovila sam, međutim, da se promenila. Samo je obletala oko malog Karola i očekivala je od mene da ga obožavam, što je meni pak bilo nemoguće, budući da je zaudarao na sir. Drukčije je to kad je posredi sopstveno dete.

Rekla sam: „Znaš šta moram da te pitam.“

„Da“, kazala je ona. „Ali majka zahteva da ti ne govorim mnogo.“

Samo mi je rekla da Ono i nije toliko strašno, jer traje svega minut, ali da je porođaj paklen. Ona je već bila iznova trudna.

Kazala je: „Izlazak bebe traje danima. Ozbiljno sam mislila da ću umreti. Majka kaže da je posle prvog deteta sve lakše, ali ja sam se prilično nadala da to neću saznati. Makar ne tako brzo.“

Posle Karolovog rođenja krenula je da se ispira irigatorom, ali Nando se ponekad vraćao po repete.

„Često, zapravo“, rekla je. „Vrlo je nezasit.“

I verovatno je tako i zaglavila. Između dva ispiranja.

„Ali ovo će definitivno biti poslednji put“, kazala je. „Majka smera da popriča s njim. Predložiće Nandu da nađe sebi neku malu balerinu.“

Počeli su da pristižu i ostali gosti. Tetka Luiza je poručila da žali što ne može da dođe, na majčino veliko olakšanje, ali svi drugi su se pojavili. Batenberzi, Konoti, Henri Pruski sa ženom, kajzer Vilhelm sa ženom, stric Berti od Velsa, baba kraljica, i naravno, majčini: veliki knez ujka Pavle, veliki knez ujka Sergej i Ernijeva sestra Ela, pa onda Kirilovi roditelji – veliki knez ujka Vladimir i ujna Mihen. Kiril,

međutim, nije došao, i to mi je bilo drago. Bolje je bilo da ga ne vidim. Kocku sam već bacila. U stvari, došlo je vrlo malo rodbine iz Rusije, s Nikijem kao upadljivim izuzetkom, a i on je doputovao iz sopstvenih sebičnih razloga koji nisu imali ni najmanje veze sa željom da mi ukrasi venčanje.

Nikada nisam bila lepa. Ta karta je zapala Misi. „Upečatljiva“, tom rečju su se služili kad je nužno da mi se udeli kompliment. Previsoka sam da bi ludovali za mnom, a koža mi je uvek bila previše zagasita da bih se takmičila sa tim porcelanskim lutkama. Majka je vazda prorokovala da ću upropastiti put pržeći se tako po podnevnom suncu i da ću biti crna kao Hindustanac, a strepim da je i imala pravo. Ali nisam bila ni tako glupa da budem ljubomorna na lepše devojke. Bolje sam jahala od svih njih. Mada bi bilo lepo da na dan venčanja budem predmet opšteg divljenja, makar pet minuta.

Prvo smo obavili građanski obred, čim je baba kraljica ustala iz postelje i obukla se. Ernst Ludvig Albreht Vilhelm i Viktorija Melita. Čudno je bilo čuti naša imena tako izgovorena. Uvek smo bili i uvek ćemo biti Erni i Daki.

Baba kraljica je rekla: „Velika šteta što niste mogli da se venčate u Vindzoru, ali bar ste izabrali Koburg. Deku u Raju se sad sigurno silno raduje. Uverena sam da vam se smeši odozgo.“

Čim se okončao građanski obred, a mi postali venčani u očima vojvodstva, svi su pošli dole u kapelu da zauzmu mesta i da nas vide venčane i u božjim očima. Ostala sam sama s deverušama. Čak me je i tata ostavio na cedilu. Njegov zadatak je bio da povede podruku našu babu kraljicu.

Bila sam planirala samo dve deveruše, moje mlađe sestre Bebi Bi i Sandru, ali majka je rekla da neparan broj izgleda

lepše u povorci, i nisam ni okom trepnula, a već mi je poturena Nesrećna Rođaka Dora.

Upravo je Dora i izbrbljala novost dok smo sedele u majčinoj garderobi i čekale vreme da sidemo.

Rekla je: „Zar nije uzbudljivo to sa Ernijevom sestrom?“

Upitala sam: „Šta je uzbudljivo? S kojom sestrom?“

„Pa sa Sani, naravno“, kazala je ona. „Zar nisi čula? Niki ju je zaprosio, a ona je prihvatila.“

U tom trenutku nisam na to obratila mnogo pažnje, budući da sam se upinjala da umirim usplahireni želudac, a i da je tu opasku izrekla Dora. Bilo je opštepoznato da Nesrećna Rođaka Dora nije baš čitava u glavi. A carević Niki je ganjao Sani već godinama, ali ona ga je svaki put odbila zbog te zapetljancije s crkvama. Jednoga dana Niki će biti car Rusije, pa će i njegova žena morati da bude pravoslavka, ali Sani nije mogla da otrpi ni samu pomisao na preobraćanje. Zato na belome svetu nije bilo razloga da Sani iznebuha pristane na prosidbu, i to baš na dan moje svadbe.

Ali ispostavilo se da je Nesrećna Rođaka Dora bila u pravu. Za svadbenim doručkom glavna tema bila je predstojeća veridba moje novostečene zaove, a rođak Niki je bio sav zajapuren i blistav od sreće kao deran. Zvanična objava trebalo je da bude sutra. Valjda je za to zaslužna bila njihova tanušna predstava o lepom vaspitanju.

Kad je nastupio trenutak da Erni i ja pođemo, osetila sam da gomila što se okupila da nas isprati u velikoj meri mehanički obavlja te radnje. U mislima su već svi bili na tom drugom venčanju. A kakvo će tek to venčanje biti! Romanovsko! Carevićevo venčanje. Samo mi je ujna Mihen šapnula koju lepu reč dok smo Erni i ja išli ka kočiji.

„Ne obraćaj pažnju na Sani“, rekla je. „Ako Rusi uspeju od nje da naprave caricu, to će biti čudo. Ali ti si, draga devojko, od glave do pete velika vojvotkinja.“

Čak je i Ernija ponelo to uzbuđenje zbog Sani i Niki-ja. Krenuli smo vozom iz Koburga u Darmštat, potom se povezli malom kočijom za šetnju do Volfsgartena da tamo provedemo prvu bračnu noć, a on mi nijednom nije rekao kako lepo izgledam ili koliko sam divna devojka. Samo je pričao o Sani.

„Prokleta dobar spoj“, uporno je ponavljao. „Ja sam ranije mislio da je Niki malčice budalast, ali on je odlično izašao sa Sani na kraj. Bio je strpljiv, bio je uporan. Polako ju je upecao. Imaj to na umu, Daki. Jednoga dana će tvoja zaova biti carica Rusije.“

Igrali smo remi i dvorac blaženstva* sve do ponoći. Tad je Erni rekao: „E pa, draga Daki, mislim da više ne možemo to da odlažemo.“

Pošli smo u krevet. I opet se pokazalo da je moja sestra nepouzdana učiteljica. Ono ni izbliza nije bilo gotovo za minut; činilo mi se da kraja nema, a kada je Erni zaspao, nisam bila nimalo načisto da li se sve završilo kako treba ili će pak morati da usledi nastavak nakon pauze, kao drugi čin operete.

* Popularna igra viktorijanskog doba, slična igri guske. (Prim. prev.)